Luonnos laiksi raskauden keskeyttämisestä annetun lain muuttamisesta: ongelmia ja muutostarpeita

Sosiaali ja terveysvaliokunnan etäkokous
24.5.2022
Marika Kaksonen, Artikla 3 ry:n puheenjohtaja

Tausta ja sidonnaisuudet

- LL HY v. 2015
- Aiemmat työpaikat: Suursuon sairaala v. 2015, Viiskulman terveysasema v. 2016.
- Helsingin Kehitysvammapoliklinikalla v. 2017 alkaen.
- Ihmisoikeusjärjestö Artikla 3 ry:n puheenjohtaja v. 2016 alkaen.
- Ei luentopalkkioita lääkeyrityksiltä. Ei omistuksia eikä tuloja terveyspalvelualan yrityksissä tai lääketeollisuudessa.

Yleisesti lakiluonnoksesta

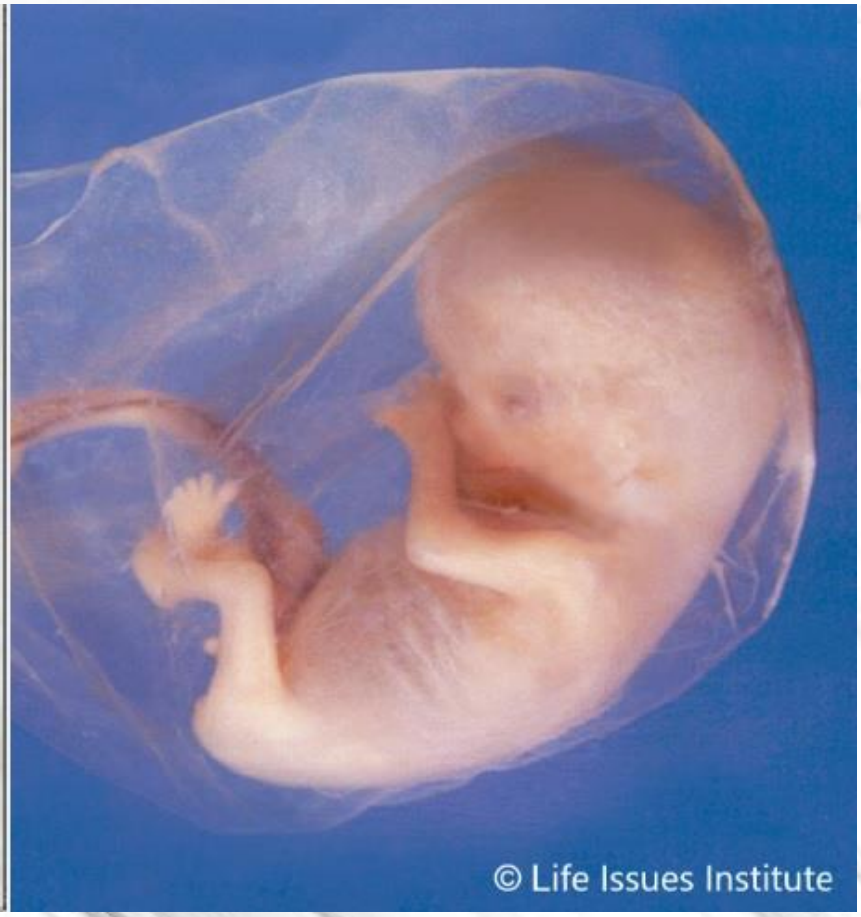
- Vaikka lakiluonnos ei kaikilta osin ole yhtä ongelmallinen kuin alkuperäinen lakiehdotus, siinä on monia samoja ongelmia.
- Ehdotetun muutoksen keskeisimmät ongelmat ja muutostarpeet:
  - Abortin laillisten perusteiden laajentaminen nykyisestä on lähtökohtaisesti ongelmallista: ainut nykyisin laiton peruste on sikiön sukupuoli tai muu terveen sikiön oletettu ominaisuus.
  - Yhden tai kahden lääkärin lupapäätösvaatimuksesta luopuminen edellyttäisi asianmukaisen neuvonnan ja tuen sekä riittävän harkinta-ajan turvaavista lainmuutoksista säätämistä. Nykymuodossaan lakimuutos vaikeuttaisi aborttiin painostettujen tai muusta syystä erityistä tukea tarvitsevien raskaana olevien ihmisten tunnistamista ja auttamista.
  - Ehdotetun lainmuutoksen mahdolliset muut vaikutukset (ei-toivottujen raskauksien ja aborttien määrä, 12. raskausviikon jälkeen tehtävät abortit).

Abortin laillisten perusteiden laajentaminen: miksi ei?

- Sukupuolen perusteella tehtävät abortit ovat maailmanlaajuisesti merkittävä ihmisoikeusongelma.
- Yli miljoona tyttösikiötä abortoidaan joka vuosi sukupuolensa takia. Tätä tapahtuu myös useissa Euroopan maissa, ja Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on peräänkuuluttanut lainsäädännöllisiä toimia näiden aborttien torjumiseksi.
- Sikiön sukupuolen selvittäminen on nykyisin mahdollista NIPT-testin avulla raskausviikosta 10 alkaen. On siis olemassa todellinen mahdollisuus, että lainmuutoksen jälkeen näitä abortteja alettaisiin joissain tapauksissa tehdä 10-12 raskausviikon ikäisille sikiöille.

- Ristiriita suhteessa hedelmöityshoitolakiin: lainmuutoksen jälkeen implantoitumattoman blastokystan (vas.) tuhoaminen sukupuolen perusteella ei olisi laillista, mutta 10 raskausviikon ikäisen sikiön (oik.) abortoiminen olisi.





- Tulevaisuudessa ehdotettu lainmuutos voisi avata ovet myös muulle terveiden sikiöiden valikoinnille syrjivin perustein (esim. oletetun älykkyyden perusteella).
- Muutoksen perustelu raskaana olevan itsemääräämisoikeuden vahvistamisella ontuu:
  - Mitä tulee elämäntilanteen perusteella tehtäviin abortteihin, raskaana olevalla on jo täysi päätösvalta raskauden jatkamisesta tai keskeyttämisestä 12. raskausviikkoon asti.
  - Miksi itsemääräämisoikeuteen pitäisi sisältyä “oikeus” lopettaa sikiön elämä “väärän” sukupuolen tai vastaavan oletetun ominaisuuden perusteella?
  - Edesauttaisiko sen mahdollistaminen, että naiselle voidaan suorittaa lukuisia peräkkäisiä aborttеja, kunnes poikasikiö saa alkunsa, tosiasiassa naisen oman tahdon toteutumista vai enemmänkin poikaa toivovan kumppanin tai suvun "oikeutta" painostaa nainen alistumaan tähän oman hyvinvointinsa kustannuksella?

Riittävä neuvonta, tuki ja harkinta-aika turvattava

Lakiluonnos ei sisällä säädöksiä asianmukaisen neuvonnan ja tuen sekä riittävän harkinta-ajan turvaamiseksi, vaikka lupapäätösmenettelyn poistaminen edellyttäisi tätä. Abortin mahdollistaminen heti ensimmäisen terveydenhuollon kontaktin yhteydessä ilman edes abortin hakemisen syyn kysymistä vaikeuttaisi erityistä tukea tarvitsevien tyttöjen, naisten ja transihmisten tunnistamista ja auttamista.

Miksi neuvonta, tuki ja riittävä harkinta-aika ovat tarpeen?

- Pelkkä lupapäätösmenettelyn poisto ei ole toimiva keino potilaiden huonojen kokemusten estämiseen.
- 11-65 prosenttia aborttiin hakeutuvista on yhä epävarmoja päätöksestään, ja 20-64 prosenttia on kokenut aborttiin painostamista. Sekä epävarmuus aborttipäätöksestä että aborttiin painostettuna suostuminen ovat tunnettuja riskitekijöitä abortin jälkeisille mielenterveysongelmille.
- Abortin jälkeisten kielteisten psyykkisten reaktioiden merkitys aliarvioidaan usein, koska tyypillisesti abortin läpikäyneet ovat haluttomia osallistumaan haastattelututkimuksiin tai jättävät ne kesken ja etenkin aborttiaan katuville asiasta puhuminen voi olla hyvin vaikeaa.
- Reaktiot aborttiin ovat yksilöllisiä. Osan kohdalla abortin tiedetään myötävaikuttavan mielenterveysongelmiin: abortin jälkeen saattaa ilmetä masennusta, ahdistuneisuutta, päihteiden käyttöä ja jopa itsetuhoisuutta.
- Osa aborttiin hakeutuvista on vahvan psyykkisen ja sosiaalisen tuen tarpeessa.

- Erityisesti ehdotettu muutos satuttaisi ihmisiä, jotka hakevat aborttia esimerkiksi väkivaltaisen kumppanin, hyväksikäyttäjän tai ihmiskauppiaan painostamina tai vaikeista olosuhteista ja puutteellisesta tuesta johtuvan hetkellisen epätoivon vallassa, vaikka he tosiasiassa tahtoisivat pitää lapsen. Näiden ihmisten tunnistaminen ja auttaminen vaikeutuisi entisestään:
    - Nykytilanteessa abortin syiden pitäisi tulla puheeksi jo ensimmäisen lääkäritapaamisen yhteydessä, jolloin lääkäri voi kertoa mahdollisuuksista saada apua ja raskaana olevalle jää edes vähän aikaa miettiä, miten hän tahtoo asiassa edetä.
    - Ehdotetun lainmuutoksen jälkeen abortin syytä ei tarvitsisi edes kysyä ja raskaana olevan kynnys kertoa tilanteestaan tai pyytää lisää harkinta-aikaa olisi entistäkin korkeampi, kun yleisenä käytäntönä olisi, että abortti suoritetaan saman tien – asia, josta raskaana olevaa mahdollisesti aborttiin painostava henkilökin olisi todennäköisesti tietoinen.

Millaiset säädökset olisivat tarpeen?

- Aborttia harkitsevat tulisi ohjata erityisesti näiden potilaiden tukemiseen ja neuvontaan perehtyneille ammattilaisille.
- Asianmukaisesta neuvonnasta, psyykkisestä ja konkreettisesta tuesta sekä riittävästä harkinta-ajasta tulisi säätää lailla.
- Lyhyt, epämääräinen maininta velvoitteesta antaa psykososiaalisen tuen saamiseksi neuvontaa olisi riittämätön turvaamaan aborttia harkitsevan oikeuksia: lakiluonnos tulisi valmistella huolella uudelleen siten, että lakiin lisättäisiin asianmukaiset, lausunnossamme ehdotetun kaltaiset säädökset riittävän neuvonnan, tuen ja harkinta-ajan turvaamiseksi.

Ehdotetun lainmuutoksen mahdolliset muut vaikutukset

- Ilman tässä esiin nostamiemme ongelmien korjaamista lainmuutos saattaa lisätä tarpeettomien ja ei-toivottujen aborttien määrää ja näin vaikeuttaa aborttien määrän vähentämistä.
- Ehdotetun uuden lain muotoilu viestisi, että raskauden voi huoletta keskeyttää 20. raskausviikon loppuun asti lähes mistä tahansa syystä, kunhan mainitsee aborttia hakiessa esimerkiksi päätöksentekovaikeudet. On mahdollista, että lainmuutoksen vaikutuksesta nykyistä useampi abortti päädyttäisiin tekemään vasta toisella raskauskolmanneksella. Tämä olisi ongelmallista aborttiin liittyviä riskejä sekä sikiön kivun mahdollisuutta ajatellen: uuden tiedon valossa sikiön kipukokemus saattaa olla mahdollinen jo 12.-13. raskausviikon jälkeen.



Johtopäätökset

- Lakiluonnos tulisi valmistella huolella uudelleen siten, että abortin edellytysten laajentamisesta luovuttaisiin ja lakiin lisättäisiin riittävän neuvonnan, tuen ja harkinta-ajan turvaavat säädökset.
- Vaihtoehtoisesti lain muuttamisesta olisi tässä vaiheessa syytä luopua. Nykyisen vanhentuneen aborttilain kokonaisuudistus on joka tapauksessa tarpeen. Ei ole syytä runnoa läpi hätäisesti valmisteltuja, syntymää edeltävän syrjinnän mahdollistavia ja kaikkein haavoittuvaisimpien raskaana olevien ihmisten hyvinvoinnin vaarantavia säädöksiä lakiin, joka on joka tapauksessa lähitulevaisuudessa uudistettava kokonaisuudessaan.

Kiitos!